

Nr 61.

Av herr Stadener, om *höjning av dagarvudet för kontrollör vid tillverkning av socker.*

Innan skatten var lagd på det raffinerade sockret utanpå råvaran, betorna, var arbetstiden för kontrollörerna 6 timmar och dagarvudet 6 kronor. Från den 1 sept. 1906, då kungl. förordningen av den 9 juni 1905 trädde i kraft, är arbetstiden ökad till 8 timmar, men avlöningen bibehållen oförändrad. Samma kungl. förordning stadgade jämväl i § 17, att tillverkaren vore skyldig ersätta kontrollör för s. k. övertidsarbete med 1: 25 i timmen. Denna bestämmelse har i nu gällande förordning borttagits. För övertidsarbete, som under stundom till en utsträckning av flere timmar förekommer, lämnas ingen som helst ersättning. Även reseersättning har förut förekommit.

Före 1 sept. 1906 erhöll kontrollör, som så önskade, kost och logi för 1 krona per dag. Från den 1 sept. 1908 skulle för samma förmån erläggas 3 kr., men i nu gällande förordning nedsattes detta belopp till 2 kr., enär det visade sig att 3 kr. var alldeles för högt tilltaget.

Enligt kungl. förordningen av den 19 maj 1893 hade kontrollörerna alltså 6 kr. i dagarvode, 6 timmars arbetstid samt kost och logi för 1 kr. Enligt nu gällande förordning och föreskrifter är, som ovan nämnts, dagarvudet fortfarande 6 kr., men arbetstiden är ökad, stundom till mer än 8 timmar dagligen, varjämte kost och logi måste betalas med 2 kr. 1800-talets kontrollörer voro sålunda betydligt bättre tillgodosedda än de nuvarande. Därtill kommer, att reseersättningen är indragen, ehuru flertalet av kontrollörerna vid råsockerbruken äro bosatta på andra platser än där tjänstgöringen placeras dem. Det bör ju även framhållas, att det innevarande kontrollarbetet speciellt vid raffinaderierna är av helt annan art och betydligt mer krävande än arbetet med råvarans uppvägande, vilket

ju var det enda kontrollarbetet före 1906, sept. Komma de föreslagna trenne raffinaderierna att nedläggas, blir arbetet för kontrollpersonalen vid de återstående med all säkerhet ytterligare ökad.

Redan 1909 förspordes bland kontrollörerna en allmän missbelåtenhet med det låga arvudet. Och man beredde sig att vidtaga åtgärder för erhållande av bättre existensvillkor. Frågan förföll dock för denna gång för att 1911 återupptagas. Emellertid hade första kontrollörerna och kontrollörerna vid brännvinstillverkningen begärt och erhållit ökat arvode. 1911 petitionerade kontrollörerna vid de skånska sockerbruken hos kontrollstyrelsen om dess medverkan i och för dagarvodets höjande. Denna medverkan uteblev. Vid riksdagen 1912 väcktes som bekant motion av ledamöterna i Andra kammaren Thorsson och Waldén om förbättrade villkor, 8 kr. för kontrollörerna vid sockertillverkningen. Motionen avslogs efter ett synnerligen knapphändigt avstyrkande av bevillningsutskottet.

Emellertid ingingo hösten 1912 kontrollörerna vid de skånska sockerbruken, d. v. s. de allra flesta av vårt lands sockerbruk, till Kungl. Maj:t med en petition. Den återgives här, då i densamma framläggas skälen för kontrollörernas begäran från deras synpunkt.

Petitionen lyder:

»Sistlidne riksdag väcktes i Andra kammaren av dess ledamöter F. W. Thorsson, Ystad, och Waldén i Landskrona motion om höjande av kontrollörernas vid sockertillverkningen dagarvode från 6 till 8 kr. Motionen avslogs. Denna utgång torde, synes det oss, förnämligast haft sin grund däri, att i motionen sammankopplats en helt annan fråga nämligen om minskning av förste kontrollörernas vid sockerbruken antal.

Det är på grund härav och under det säkerligen vissa antagandet att det berättigade i kontrollörernas vid sockertillverkningen begäran om en ringa ökning av deras dagarvode då förbisetts eller ej med erforderlig uppmärksamhet beaktats, som undertecknade, ordinarie kontrollörer vid sockerbruken i Malmöhus län, nu underdånigast våga framlägga sina bekymmer inför Eders Majestät, bekymmer och oro för framtiden, som för varje år ökas. Våra anspråk på förhöjt dagarvode grundar sig på följande faktiska förhållanden:

Den avlöning, dagarvode, som nu tillkommer oss, eller 6 kr. per dag, har under den långa tid, som statens kontroll av sockertillverkningen existerat, 30 år, varit oförändrat densamma. Vad som för en mansålder sedan ansågs såsom skälig ersättning för utförandet av ett uppdrag i statens tjänst, kan väl näppeligen i våra dagar anses vara det. Ty under de

sistförflutna tiotalen av år ha hyror, skatter och alla livsförnödenheter stegrats därhän, att de numera i genomsnitt äro 50 procent högre än vid den tidpunkt, då vårt dagarvode fixerades. Den successiva stegringen i levnadskostnader har ju ock medfört att ökade löner och arvoden tillerkänts snart sagt alla statens tjänstemän och betjante. Kontrollörerna vid sockertillverkningen intaga ju visserligen en annan ställning, de äro ej fast avlönade per år, och förordnas för varje nytt tillverkningsår, men det har ju blivit ett hävdvunnet bruk, att den kontrollör, som oklanderligt skött sina åligganden, städse erhållit förnyat förordnande år efter år. Och till följd härav räknar kåren många medlemmar med 20-årig, ja än längre tjänstgöringstid.

Kontrollörerna vid brännvinstillverkningen, vilkas tillsättande och tjänstgöring närmast överensstämmer med sockerkontrollörernas, dock så att deras kontrollarbete är långt mindre ansträngande, ha för ett par år sedan erhållit betydligt ökat arvode, till och med ganska avsevärt överstigande vad vi nu begära. Likaledes hava förste kontrollörerna vid sockertillverkningen tillerkänts ökat dagarvode, och våga vi därför anse, att vår begäran om ett arvode, motsvarande de nu rådande levnadskostnaderna, ingalunda kan anses för anspråksfull. I det vi erinra om detta, påpeka vi jämväl, att vår tjänstgöring ej obetydligt ökats genom nådiga förordningen angående beskattning av socker den 11 oktober 1907.

Arbetstiden vid fabrikerna är vanligen så ordnad, att kontrollörernas tjänstgöring, som enligt kontrollstyrelsens föreskrift skall utgöra i medeltal 8 timmar om dygnet, fördelas på två dagar med 12 timmar och en därpå följande fridag. Dagtjänstgöringen utsträcket under stundom utöver denna tid, och är oftast ganska ansträngande i de dels onaturligt varma, dels kalla och dragiga lokalerna. Och då kontrollörernas medelålder ligger mellan 50- och 60-talen, så inses lätt, att fabriktjänstgöringen är nog så krävande. Dessutom åligger oss helgdags- och nattjänstgöring.

Då Eders Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län otvivelaktigt är den myndighet, som har närmast och bästa kännedom om vår ställning, torde ett utlåtande av sagda myndighet vara av största vikt för frågans avgörande.

På grund av vad ovan anförts, våga vi underdånigst anhålla, att Eders Majestät nådigst må taga i övervägande, huruvida ej vår underdåniga framställning om vårt arvodes höjande till 8 kr. pr dygn från och med den 1 januari 1913 kan föranleda till någon åtgärd.»

En deputation uppvaktade hans excellens statsministern och statsrådet

och chefen för finansdepartementet, vilka ställde sig välvilligt beträffande det i petitionen framställda önskemålet. Även kungl. kontrollstyrelsen uppvaktades och denna myndighet syntes jämväl beakta petitionärernas krav på bättre existensvillkor. Kontrollörernas åtgärd resulterade i en av Kungl. Maj:t till Riksdagen avlåten proposition, sedan kontrollstyrelsen, statskontoret och landshövdingeämbetet i Malmöhus län, vars utlåtande jämväl infordrats, tillstyrkt framställningen. I avgivet yttrande avstyrkte emellertid bevillningsutskottet regeringsförslaget om sådan ändring i sockerbeskattningsförordningen, att kontrollörernas dagarvode skulle höjas från 6 till 8 kr. Och Riksdagen följde utskottet, beroende förmodlingen därpå, att man icke haft tid att ägna propositionen uppmärksamhet och att sätta sig in i densammas innebörd och följaktligen ej heller kommit till insikt om dess rättmätiga krav.

I sitt avstyrkande framhöll bevillningsutskottet, att varken kontrollstyrelsen eller statskontoret i sina tillstyrkande utlåtanden berört de förhållanden, som föranlett dem att tidigare avstyrka, men nu att tillstyrka enahanda arvodes höjning. Enligt utskottets åsikt borde emellertid frågan bedömas just med hänsyn till nämnda förhållanden. Och då det icke påståtts, vare sig av de hörda myndigheterna eller av departementschefen, att någon svårighet skulle ha yppats att med nuvarande löneförmåner anordna effektiv kontroll och erhålla för uppdraget lämpliga personer i tillräcklig mängd, så ansåg utskottet, att giltiga skäl saknades för ökandet av dessa förmåner.

Mot denna argumentering kan förvisso med skäl framhållas, att just det förhållandet, att kungl. kontrollstyrelsens och statskontorets senaste tillstyrkande av arvodesförhöjning, då de förut avstyrkt, är ett tungt vägande bevis för det berättigade i kontrollörernas begäran. Nämnda myndigheter ha nämligen, huvudsakligen på grund av tillstyrkan av landshövdingeämbetet i Malmöhus län — den myndighet som är mest förtrogen med förhållandena — helt enkelt ändrat åsikt och kommit till insikt om det rättvisa i kravet, och detta förnämligast med hänsyn till och med kännedom om de ökade levnadsomkostnaderna. Ty det bör, såsom petitionärerna framhållit, vara klart för envar, att 6 kr. i våra dagar ej ens tillnärmelsevis ha samma värde som för 20 à 30 år sedan.

Vad det andra av bevillningsutskottets skäl för avstyrkandet beträffar, eller att någon brist på lämpliga kontrollörer ej yppats, kan det väl i huvudsak vara sant, men något fullgott motiv för ett avslag är det säkerligen icke, ty det är väl ej meningen att staten skall nedpressa löner och

arvoden i mån av tillgången på arbetskraft. Vore detta fallet, skulle helt visst inom åtskilliga av statens kårer och ämbetsverk nedprutningar kunna göras utan att vakanser skulle uppstå. Staten bör väl lämna skälig ersättning åt sina arbetstagare — och denna princip tillämpas ju ock utom, som det synes, beträffande sockerkontrollörerna. Detta gjordes, då första kontrollörerna och kontrollörerna vid brännvinstillverkningen erhöilo begärt högre arvode, ehuru det sannerligen ej fanns brist på aspiranter till dessa befattningar.

Det har av kontrollstyrelsen framhållits, att sedan gammalt vida högre fordringar ställts på brännvinskontrollörerna än på sockerkontrollörerna. Var förhållandet så förr i tiden, äro förhållandena nu säkerligen helt annorlunda.

Till belysande av huru härmed förhåller sig meddelas nedanstående av en f. d. brännvins- och sockerkontrollör gjorda jämförelse. Arbetets fördelning och anordning äro vid de olika sockerraffinaderierna något olika, men i huvudsak är skildringen nog riktig, grundad på egen erfarenhet som den är.

»En liten jämförelse mellan kontrollarbetet med ett raffinaderi och ett bränneri kan just här vara på sin plats. Vid ett raffinaderi har utlastats på en dag till fritt bruk omkring 200,000 kg. socker.

Malet socker är förpackat i säckar om 50 eller 100 kg. och lastas dels i järnvägsvagnar och dels å hästvagnar och skall av kontrollören noga övervakas, räknas och antecknas. I samma järnvägsvagn inläggas ofta alla slag av socker och olika kollisorter, varför kontrollören måste vara ytterst uppmärksam för att kunna hålla reda på och anteckna varje sort. Samtidigt förekommer, att toppar uppvägas för överföring till magasinet; detta skall samma kontrollör anteckna. Med ett ord: han skall helst vara överallt på samma gång och anteckna. Bitsockret är förpackat i lådor med åsatt nettovikt, som vid uppvägning och förpackning övervakas av kontrollör.

Vikten av dessa lådors innehåll varierar mellan 24 och 30 kg. Sällan förekommer, att lådorna väga jämna kg. utan tillkomma även hg., så att vikten i regel uttryckes med tresiffrigt tal. 4,000 à 5,000 sådana lådor hava till fritt bruk utlastats på en dag. En kontrollör skall före utlämnandet med bläck inskriva alla dessa viktsiffror med klar, prydlig och tydlig stil i en därför avsedd bok och får därvid i regeln stå i någon vrå ute i fabriken vid ett par uppställda lådor som skrivbord.

Sockertopparna äro av tvenne slag, hel- och halvtoppar. Dessa uppvägas samt uppskrivas av kontrollören till antal, sort och vikt, samt för-

packas i fat, då noggranna anteckningar skola göras om huru många av de uppvägda topparna fått rum i de olika faten samt om några och vilka sorter frångas eller tilläggas de för de olika faten avsedda partierna.

Sedan fatpackningen på kvällen avslutats, skola topparnas antal av olika slag samt brutto- och nettovikt med bläck införas i en särskild bok, därvid varje vägning specificeras var för sig och sedan hopsummeras samt upprättas sammandrag över de olika vikterna, varvid skall upptagas brutto-, tara- och nettovikterna.

Alla bitsockerlådvikterna hopsummeras i sin bok. Det är ej precis i en handvändning man adderar samman ifrågavarande siffror, och det får icke adderas fel.

Den kontrollör, som uppskriver lådvikterna, har dessutom åliggande att borttaga och fastsätta kronans lås i en port, som användes för inforsling av varjehanda för fabriken behövlig material. Detta öppnande och låsande kan komma på 4 gånger i timmen, och då måste kontrollören kasta pennan och begiva sig i väg utan att kunna avsluta den kolumn han påbörjat räkna.

Då dagen är till ända, skall kontrollören upplinjera en sammandragsblankett å ett ark papper med rubriker för alla slag av socker (bitsocker kandissocker, toppsocker, siktad raffinad, malen melis, krossocker, krossmelis, vitt puder, gult bastard, brunt bastard) och införas antalet kg. av de olika slagen under dessa rubriker samt hopsummeras var för sig. Särskilt redogöres i detta sammandrag för hur mycket och vilka slag av socker, som tagits dels från magasinet och dels från fabriken samt hur mycket och vilka slag som överförts från fabriken till magasinet, nettovikt och sort å skadat socker, som inkommer i fabriken för omarbetning samt antal fat och dunkar med nettovikt å under dagen utlastad sirup.

Dessutom skola alla under dagen med blyerts gjorda anteckningar införas med bläck i en särskild anteckningsbok. När allt klarats för dagen inlämnas böcker och sammandrag till förste kontrollören i och för granskning.

Arbetstiden för en sockerkontrollör är bestämd till omkring 8 timmar pr dag, men blir ej sällan ända till 10 à 12 timmar. En brännvinskontrollör har i regeln en timmes tjänstgöring pr dag. Hans arbete består huvudsakligast i att en gång om dagen avläsa kontrollapparaten och sedan gå in i sitt enskilda rum och där i lugn och ro göra några uträkningar och införa dessa i en journal. Sedan är han sin egen herre den övriga delen av dagen.

Det finns visserligen lättskötta befattningar även vid ett raffinaderi t. ex. de som endast hava bevakningstjänst, men det är blott ett fåtal och äldre personer.

De flesta hava sin tjänstgöring på utlastningsavdelningen; och den, som inte är ferm i pennan, har intet där att göra. Är kontrollören långsam i sina uppskrifningar och anteckningar, kan han därigenom vålla försening i utlastningen, och detta får på inga villkor ske.

Ingen människa med kännedom om rätta förhållandet tycker att det är orimligt, att en sockerkontrollör önskar få åtta kronor i arvode för 8 à 12 timmars strängt arbete, då en brännvinskontrollör har 9 kr. för en timmes lätt och behagligt arbete.»

Ovanstående skrevs i juni 1913. Att brännvinskontrollörerna äro väl »kvalificerade» och fullt kompetenta och dugliga, är ju antagligt. Men även sockerkontrollörerna äro det, ehuru anspråkslösare i fråga om arvodesanspråk. För övrigt äro de båda slagen kontrollörer nog jämnställda, då båda kårerna rekryteras ur samma samhällsklasser.

Det synes, som om med hänsyn tagen till alla förhandenvarande omständigheter få löneförbättringar, som på senare tider föreslagits, varit så behjärtansvärda som den ifrågavarande. Det kan ju ock sägas, att det här egentligen icke är fråga om någon förhöjning af kontrollörernas arvode utan blott ett reglerande av detsamma efter nutida förhållanden. Penningvärdet har ju sjunkit ofantligt sedan den tid, då arvodet först fastställdes.

På grund av vad nu anförts, föreslås sådan ändring i kungl. förordningen om beskattning av socker, att kontrollörernas dagarvode från och med nästa tillverkningsårs början höjes från 6 till 8 kr.

Stockholm den 22 januari 1914.

Sam. Stadener.

Bilaga.

Av Malmöhus läns nuvarande 150 kontrollörer tjänstgöra 78 vid raffinaderierna, och hava de ordinarie av dem eller 64 tjänstgöring året om. I reserv stå således 14 st. som inkallas i mån av behov. Vid råsockerbruken tjänstgöra 72, av vilka 52 äro ordinarie och 20 i reserv. Nedläggas de tre raffinaderierna

i Lund, Helsingborg och Hasslarp¹ minskas ordinarie raffinadkontrollanternas antal med minst 24 st. Alltså en minskning med 24 dagarvoden, vilket för ett tillverkningsår utgör (24×2190) eller 52,560 kronor. Två kr. ökning i dag-arvode för det återstående erforderliga antalet kontrollörer vid raffinaderierna i Skåne skulle draga en kostnad av (40×730) eller 29,200 kronor pr år.

Den absoluta slutsumman, som blir en följd av höjningen av dagarvodet med 2 kr. till råsockerkontrollörerna är svårare att fixera, enär deras tjänstgörings-dagantal är obestämt. Men antager man, att de i medeltal hava 75 dagars tjänstgöring, vilket är högt tilltaget, skulle de 52 kontrollörernas arvodeshöjning betinga (52×150) eller 7,800 kronor pr år.

Sker den beslutade nedläggningen av ovanstående raffinaderier, skulle således, oaktat en 2 kr. förhöjning i kontrolldag arvodet beslutas, en rätt stor kontrollkostnadsminskning äga rum.

Det ovan nämnda gäller dock blott Malmöhus län. Hur stor kostnaden för genomföring av arvodesförhöjningen för övriga sockerkontrollanter utom länet skulle bliva, kan ej anges.

¹ redan nedlagt.